

KRAJSOVSZKY GÁBOR:

A KERESZTÉNY ÉRTELMISÉGIK SZEREPE KORUNK TÁRSADALMÁBAN

Kereszténység és értelmiség

Amikor bizonyos kérdéskörrel, tématerületről kívánunk szólni, elsőként az alapfogalmak meghatározása szükséges.¹ A Magyar Katolikus Lexikon a kereszténységet a következőképpen definiálja: „kereszténység: 1. vallás, a Jézus Krisztustól származó vallási örökség. A kereszténység a vallásos hitet Jézus Krisztusra építi, abban a meggyőződésben, hogy Ő tanításával, csodáival, jövendöléseivel, kereszthalálával és föltámadásával elégségesen igazolta természetfölötti küldetését. - 2. közösség, a Jézus Krisztust Isten Fiának és Megváltónak valló emberek összessége. Hozzá tartoznak mindazok a népek, egyházak és egyházi közösségek, amelyek az újszövetségi Szentírás alapján elfogadják Jézust Isten Fiának, bár a tanítás részleteiben különbség van köztük.”² A *keresztények* így a keresztény közösségeket alkotó személyek.

Az értelmiség, értelmiségi ember ismérvei egy kissé tágabb módon adhatók meg. A meghatározások a következők lehetnek; „A társadalomnak szellemi munkával foglalkozó (magasabb végzettségű, műveltebb) rétege.”³ „Akik munkavégzésük során új szellemi értékeket alkotnak, akik biztosítják a tudás módszeres alkalmazását, akik kiveszik részüket a kultúra, a köz- és szakismeretek átadásában, illetve akik szakértőként vagy irányítóként közreműködnek és részesei a döntés előkészítő és végrehajtói munkában.”⁴ Az *értelmiségi* ember tehát felsőfokú végzettségű személyt jelent, a társadalom szellemi munkával foglalkozó rétegét, amelynek az egyik legfontosabb feladata a kultúra és a tudás létrehozása, közvetítése és terjesztése.

Természettudomány és teológia

Tudomány alatt szoros értelemben véve úgynevezett egzakt tudományt értünk. A tudomány egzaktságát a mérések adják (amely *kvantitatív* dolog), a mérések pedig mennyiségekkel, számokkal dolgoznak. A számok kimondottan egzakt fogalmak mindazon fogalmak között, amelyeket az ember alkotni képes. Egy cselekedetnek vagy tulajdonságnak lehetnek fokozatai, de egy adott szám nem lehet többé-kevésbé az, ami. Ez az alapja a tudomány (természettudomány) és vallás, valamint a tudománynak és minden más – nem az egzakt tudomány területére tartozó – általában humánnak nevezett érdeklődési terület viszonyának.⁵

¹ Jelen összeállításban – személyes okoknál fogva – elsősorban a vallásos (katolikus keresztény) hit és a természettudomány kapcsolatán keresztül igyekszem elemezni – messzemenően a teljesség igénye nélkül – a pályázatban megfogalmazott kérdéskörökre adandó válaszokat.

² Magyar Katolikus Lexikon: *kereszténység* <http://lexikon.katolikus.hu/K/kereszt%C3%A9nys%C3%A9g.html>

³ Magyar Értelmező Kéziszótár: *értelmiség* – Akadémiai Kiadó, Budapest 1987. 334.

⁴ http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0012_szocialisan_erzekeny_kornyezet/ch06s02.html

⁵ JÁKI SZANISZLÓ: A tudomány és a vallás kapcsolatának ábécéje. Kairosz Kiadó, 2014. 14-15.

A teremtett anyagi világ hozzávetőlegesen 15 milliárd éves. A fent említett *egzakt tudományok* (természettudományok) a **(mozgásban levő) dolgok mennyiségi tulajdonságainak mennyiségi változásait vizsgálják és vonják le belőlük a következtetéseket**; tehát csak *a már meglevő világban* fennálló összefüggéseket tanulmányozzák, a világ eredetére, a „van”-ra – illetékességi körük határa miatt – általuk semmiféle következtetést nem lehet levonni; a világ teremtése tehát nem tartozik a természettudományos vizsgálatok körébe, ez a teológia tárgyköre. Ezért nyilvánvaló, hogy a természettudomány *nem tudja bizonyítani* Isten létét. Jáki Szaniszló Templeton-díjas fizikus-teológus szavait idézve, amit Isten szétválasztott, azt az ember ne próbálja egybekötni.⁶ Éppen ezért, természettudomány és teológia (bár mindkettő Istentől származik, mint Teremtőtől) – jellegükből adódóan – nem mondhatnak ellen egymásnak, mivel illetékességi körük is különböző. Ez persze *korántsem jelenti azt, hogy a tudomány nem járulhat hozzá* Isten létének bizonyításához. „Valamelyest hozzájárulhat, feltéve, ha világosan látjuk, mint nevezünk bizonyítéknak. Egy véges dologból egy végtelen valóság, mint az előző létének alapja felé fordulni azonban következtetés, és nem tudományos értelemben vett bizonyítás. A tudományban a bizonyítást vagy a megfigyelés jelenti, vagy pedig az, hogy egyik véges sajátsággal egyszerűen utalunk egy másikra. De a tudomány nem tud segítséget nyújtani akkor, ha a sajátságok egészét, összességét tekintjük, és arra következtetünk, hogy az azt alkotó dolgok léte egy végtelen Lénytől származik, aki fölötte áll mindenfajta sajátosságnak, a végességéből adódó sok megszorításnak. Bár az ilyen következtetés megalapozott, nem bizonyítás olyan értelemben, ahogyan a tudomány bizonyít.”⁷ Azonban, amint azt a későbbiekben látni fogjuk, a modern tudományok kialakulásának feltétele a keresztény gondolkodásmód volt. Ilyen értelemben viszont a keresztény vallás és a természettudomány szoros összefüggésben van egymással.

A *teológiát* a fenti meghatározás értelmében *ésszerű érvelésnek* tekinthetjük, mivel nem kényszerbizonyosságot ad, mint az egzakt tudományok, amelyek (mennyiségi, tehát mért tulajdonságaikból következően) kényszerbizonyosságot adnak (bár az egzakt tudományokban is vannak nem-kvantitatív megfontolások, hiszen a mennyiségek is csak nem-mennyiségi magyarázattal érthetők meg – például, bármely számot csak nem-numerikus kifejezéssel lehet definiálni). A teológiát tudománynak nevezni azzal a kockázattal jár, hogy olyan meggyőző erőt tulajdonítunk neki, amellyel csak az egzakt tudomány rendelkezik. Az egzakt tudomány

⁶ JÁKI SZANISZLÓ: A tudomány és a vallás kapcsolatának ábécéje. Kairosz Kiadó, 2014. 81.

⁷ JÁKI SZANISZLÓ: A tudomány és a vallás kapcsolatának ábécéje. Kairosz Kiadó, 2014. 26; 34-35. „A tudomány nem csak egyre több – mennyiségileg határozottan körülírt – sajátosságot szolgáltat a dolgokról, hanem a matematikai logika formájában erőteljesen meg is védi a szóban forgó következtetést. A védelmet Kurt Gödel elmélete adja, amely szerint semmiféle nem magától értetődő aritmetikai állítás önmagában nem lehet ellentmondásmentes. A tétellel, amelyet Gödel 1931-ben közölt, kimutatható, hogy nem lehetséges az elemi részecskéknél olyan elméletet vagy olyan kozmológiai modellt megalkotni, amely kimondaná, hogy az univerzum szükségképpen olyan, amilyen, és nem lehet más. Éspedig a miatt a tény miatt nem lehetséges, mert minden valóban átfogó fizikai elmélet erősen matematikai jellegű. Ez azt jelenti, hogy az ilyen elméleteknek önellentmondás-mentességét önmagukkal nem lehet bizonyítani. Ezekről az elméletekről nem lehet állítani, hogy lényegükből következően vagy szükségképpen igazak. Más szóval: a tudomány nem használható fel bizonyosságul az univerzum esetlegessége ellen, nem bizonyíthatja, hogy az nem lehetett volna más, mint amilyen. Ezen a kozmikus esetlegességen alapul Isten létének »bizonyítása«, vagy inkább a következtetés, hogy Istennek léteznie kell, hogy bármi más, legalább anyagi is létezzék.” Ibid. 35-36.

alkalmazhatósága ezért rendkívül korlátozott, bár mindenütt alkalmazható, ahol anyag van.⁸ A hittani megfogalmazás szerint a *teológia* tudomány,⁹ amely a lét egész területén a távolabbi, sőt végső okokat és magyarázatokat kutatja – a természetes emberi értelem mellett – a hittől megvilágosított értelemmel. A *filozófia* meghatározásában csak a természetes emberi értelem szerepel. A filozófia és a teológia ismeretforrásban különbözik. Mindkettő *a nem közvetlen* tapasztalatot kutatja, tehát *következtet*. Valaminek a létezéséről ugyanis nemcsak látásból (mérésből, tapasztalásból), hanem következtetés útján is meg lehet győződni.¹⁰ A következtetés viszont az egzakt tudományokban is megtalálható, mivel ezen alapul a gondolkodás, a tudományos kutatás, az egész lét!

Fenti fogalmak tisztázása elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a keresztény értelmiség sajátos feladatát szereptévesztés nélkül felismerje és ki-ki, adottságaihoz és lehetőségeihez mérten, meg is valósítsa azokat.

A hívő keresztény és az értelmiségi létforma egymáshoz kapcsolódása

A fentiekben fogalmilag különbséget tettünk teológia és természettudomány között. A hivatásszerűen nem teológiával foglalkozó keresztény értelmiség azonban – több-kevesebb teológiai műveltsége mellett – saját szakterületének is művelője (amely lehet például természettudomány vagy más, humán irányultságú terület). Az értelmiség feladata, ahogyan azt az előzőekben is láttuk, többek között a különféle szinteken történő *vezető szerep*.¹¹ Egy felsőoktatási intézményben tanulmányokat folytatott embernek az ott megszerzett tudásanyag sok egyéb ismerethez is alapul szolgálhat, amely az egész világszemléletének módosulásához, kialakulásához segíti hozzá.

Az alábbiakban – saját tapasztalataimból is merítve – megfogalmazok néhány olyan szempontot, amely az alcímben megadott kérdést elemzi, részben gyakorlati problémák felvetésén át.

Minden jó szándékú embernek célja az, hogy életét a lehető leghasznosabban és boldogan élje le. Sok ember életét a céltalanság viszi az értelmetlenség felé. Az élet céljának felismeréséhez sokféle út vezethet. Ezeket az utakat kötelességünk egymás számára is felismerhetővé, járhatóvá tenni; ki-ki a maga ismeretségi körében, környezetében.¹² Az értelmiségi ember valamely tudományban, szakterületen magas fokú ismeretekkel kell, hogy rendelkezzen.

⁸ JÁKI SZANISZLÓ: A tudomány és a vallás kapcsolatának ábécéje. Kairosz Kiadó, 2014. 17-18; 20; 82.

⁹ Tágabb értelemben a tudomány az egy tárgyra vonatkozó igazolt ismeretek rendszere. In: SCHÜTZ ANTAL: A bölcsélet elemei – Szent Tamás alapján. Szent István Társulat Budapest, 1927. 1. Ilyen értelemben tudomány a teológia is.

¹⁰ SCHÜTZ ANTAL: Katolikus hittan középfokú iskolák számára. 15. kiadás. Szent István Társulat Budapest, 1941. 11.

¹¹ A szervezés-vezetés elmélet meghatározása szerint a vezetés olyan tevékenység, amely az erőforrások hatékony és eredményes felhasználására irányul, bizonyos célok elérése érdekében. In: A vezetés fogalma, szintjei http://penzugysziget.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=765:01-a-vezetes-fogalma-szintjei&catid=211&Itemid=308

¹² Egyházközségi Tudósító, Árpádházi Szent Margit Plébánia Budapest, 1991. október, 8. In: KRAJSOVSKY GÁBOR: Akik igazságra tanítottak sokakat, tündökölnék örökkön-örökké, miként a csillagok I-X. Válogatás BÖLCSVÖLGYI ZOLTÁN atya beszédeiből és elmélkedéseiből. Budapest 2010. <http://penta.hcbc.hu/ppek/k620.htm> 174-176.

Ezeknek az ismereteknek adott szinten történő elsajátítása az élet egyéb területein is szélesebb látókört biztosít, *intelligensebbé* tesz. Az elmélet kérdések iránti érdeklődés pedig jele az általános kérdések iránti érdeklődésnek. Civil szakterület ismerete kiváló lehetőségként és analógiaként szolgálhat arra, hogy – a létező világ megismerésén túl – a fizikán túli világra is kiterjedjen az összefüggéseket értelmező kérdések feltevése, illetve az azokra történő válaszok megadása. Az értelmiségi létformában elsajátított és begyakorolt *értelmes* kérdésfeltevésekre megadott *logikus* válaszok a hívő keresztény számára a kereszténységével, világnézetével kapcsolatos kérdések elemzésében is nagy támaszt jelenthetnek. Ha mindent azért teszünk, mert annak valami értelme van, akkor szükségképpen el kell jutnunk arra a felismerésre, hogy az *egész* életnek is kell, hogy végső értelme legyen. Ha valaki (a civil életében is) kellőképpen elsajátítja a logikus érvelés szabályait, akkor azokat – bizonyos megkötésekkel – vallásos hitének elmélyítésére, illetve az ezt elengedhetetlenül alátámasztó hittani ismereteinek gyarapítására is felhasználhatja, arra mintegy adaptálhatja.

Jézus Krisztus, a keresztény vallás alapítója, feltámadása után az apostoloknak kiadta a missziós parancsot: „Menjetez tehát, tegyetez tanítványommá minden népet, kereszteljetez meg öket az Atya a Fiú és a Szentlélek nevére, és tanítsátok öket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektez. Íme, én veletez vagyok mindennap, a világ végéig.”¹³ Ez a parancs nem csak az apostolokat kötelezte, hanem valamilyen szinten minden keresztényt kötelez, adottsága szerint. Aki az Istentől több tehetséget és lehetőséget kapott, attól az Isten többet is kér majd számon.¹⁴ Éppen ezért szükséges a kapott tehetséget intellektuális síkon is minél jobban kiaknázni. Ha ezt valaki elmulasztja, akkor az ismeretei is sekélyesek maradnak és ennek következtében nem lesz mit és miből másoknak ismereteket továbbadni; mert nyilván senki sem adhatja azt, amije nincs. Tudnunk kell hitünket szóban is megvallani, különösen ott, ahol az életünknek közéleti súlya támad – a hitetlenségnek az alapja sok esetben a vallási műveletlenség, éppen ezért elengedhetetlen a hitismeretek folyamatos gyarapítása is.

Mindszenty József bíboros 1946-ban Pécsen a hithirdetésről, az igaz vallásról többek között a következőket mondta: „A vallás nem holmi jelentéktelen, liliputi tényező, hanem az emberi élet tengelye és mestergerendája, a társadalom alapja, az élet hajójának iránytűje, fáklyája, az élet tengerén átkísérő és kikötőbe vezérlő kormányos. (...) Ahol a vallás már magánügy, ott korrupcióba, bűnbe és kegyetlenségbe fullad az egész élet.”¹⁵

A műveltség – amelynek gyarapítása és lehetőség szerinti továbbadása elsősorban az értelmiség feladata – a jólétnek nemcsak kétségtelen tartozéka, hanem egyik előfeltétele is. A megszerzett tudás birtokában pedig lehetőség nyílik a szellemi és anyagi jólét előmozdítására. Természetesen az anyagi javakkal szemben meg kell őriznünk lelkünk szabadságát: nem szabad annyira ragaszkodnunk hozzájuk, hogy nagyobb értékekért (szellemi, erkölcsi javakért) róluk lemondani ne tudjunk. Kellően magas célt kell magunk elé tűznünk, amely inspirál és mozgósítja erőnket. A tudás pedig erőt, hatalmat jelent és ez megéri, hogy életünket tegyük rá.

¹³ Mt 28,19-20.

¹⁴ Lk 12,48.

¹⁵ MINDSZENTY JÓZSEF: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 133-138.

Minden tudománnyal lehet élni és lehet visszaélni. Ilyen szempontból vannak területek, ahol olyan anyagokat is elő tudnak állítani, amelyeket ha nem is használnak – például harci gázok, atomfegyverek –, de velük rettegésben tudják tartani az egész világot. E Földre leselkedő egyik legnagyobb veszély ezen a téren van.

Mindezek belátása erkölcsi alaptartást ad, ezt ki kell alakítani magunkban és szükség esetén kifejezni, amikor valamely helyzetben állást kell foglalnunk. Tanúságot kell tehát tennünk arról, hogy a legkisebb, mindenki számára észrevehetetlen cselekedetnek is lehet értéke. Minden, amit elértünk és minden, amink van, azt végső soron az Istentől kaptuk és végső boldogságunk is csak Tőle jöhet. Így függhet össze a megszerzett ismeret és az erkölcsi alapállás.

Adottságuk, neveltetésük következtében sokan az erkölcsi jóhoz ragaszkodnak, azaz erkölcsi érzékkel vannak megáldva, sokszor akkor is, ha egyébként nem különösebben vallásosak. Adottságainál és lehetőségeinél fogva a keresztény értelmiséginek különleges lehetősége van arra, hogy társai legyen sokaknak; azoknak is, akik keresik az Istent, de önhibájuk folytán, vagy önhibájukon kívül talán utat tévesztettek. Ahol pedig szeretet van – tehát egymás önzetlen segítése – ott jelen van az Isten.

Kinek-kinek egyéni adottságától függ az, hogy hol teheti meg mindezt. Ahogyan Szent Pál írja: „aki a prófétálást kapta, prófétáljon a hit szabálya szerint; aki tisztséget kapott, gyakorolja tisztségét; aki tanító, az oktasson; aki a buzdítás ajándékát kapta, buzdítson (...) aki előljáró, legyen gondos.”¹⁶

Jáki Szaniszló a „Katolikus értelmiségi” című tanulmányában a következőket írja: „A Katolikus értelmiséginek késznek kell lennie arra, hogy ússzon az ár ellenében, amely a világ végéig szembe fog folyni vele. (...) ezért mindenkifölött a megtestesülés tényéből és tartalmából kell táplálkoznia, úgy ahogy az kezdettől fogva értelmezett. (...) A feladat kétségtelenül óriási. E feladat ésszerű megközelítése lenne, ha a katolikus keresztény tanításból levezetett tiszta definíciókból és az eszmék helyett tényekből indulnánk ki egy olyan korban, amely ódzkodik a definícióktól, bár büszke az értelmére.”¹⁷

Keresztény értelmiségi közéleti szerepe, a közjó, a társadalom, a kultúra szolgálatára

A következő kérdések megbeszéléséhez néhány gondolatot kölcsönzök Jelenits István piarista tanár egykor elhangzott előadásából.¹⁸ Jézus az állapotbeli kötelességekre nem nagyon emlékeztette az embereket. Amikor azonban arról beszélt, hogy az utolsó ítéleten azt fogják számon kérni, hogy „éheztem és ennem adtatok, szomjaztam és innom adtatok, mezítelen voltam és felruháztatok”¹⁹ – akkor nem csak arról van szó, hogy ilyen *kötelességünkön túli* irgalmassági cselekedeteket fognak számon kérni rajtunk, hanem talán arról is szó van, hogy azt kéri majd számon, hogy az életünket tudtuk-e, igyekeztünk-e ténylegesen másoknak a szolgálatába állítani.

¹⁶ Róm 12,6-8.

¹⁷ JÁKI SZANISZLÓ: Katolikus értelmiségi. In: DR. SZABÓ LÁSZLÓ honlapja: <http://members.iif.hu/szalas/>

¹⁸ JELENITS ISTVÁN piarista előadása „Kereszténység a közéletben” címmel. Budapest, 1989.

¹⁹ Mt 25,35.

Minden ember életének szükségszerűen vannak közéleti vonatkozásai, függetlenül attól, hogy milyen helyet foglal el a társadalomban, illetőleg hogy erre figyel-e vagy sem, mivel az életünk nagymértékben beleágyazódik a közösségnek az életébe. Így ezek a közéleti vonatkozások nagyon sajátosak és nagyon fontosak.

Egy keresztény embernek természetesen minden körülmények között törekednie kell arra, hogy az élete tisztességes legyen. De az élet nemcsak egy ilyen „magán-tisztességben” kell, hogy elteljen és emellett pedig azok a dolgok, amelyek a keresztény emberre rá vannak bízva, esetleg zátonyra futnak. És akkor még mentegetőzni is lehet, hogy „én megtettem, ami rajtam állt”. Talán *többet is* kellett volna tennem, mint ami rajtam áll! S ekkor meg lehetett volna menteni mindent. S talán még arra is lehetett volna gondolni, hogy én kockáztatok valamit abból, amit a kereszténységem címén kötelezőnek érzek és akkor talán nem futottak volna zátonyra a rám bízott dolgok. Amikor az életnek a közéleti vonatkozásait keressük, akkor elsősorban arra célszerű gondolni, hogy a kereszténység nem csak arra kötelez, hogy tisztességes legyek, az életnek lehetőleg minden területén egyforma hangsúllyal vagy egyforma igyekezettel, hanem elsősorban abban, aminek a megvalósításán élethelyzetemből adódóan munkálkodnom kell.

Ahol az élet valóban az emberek közössége szempontjából fontossá válik, arra megkülönböztetetten figyelemmel kell lenni (ez persze nem azt jelenti, hogy az élet többi vonatkozása elhanyagolhatóvá válhat, hiszen ezek egymással kapcsolatban vannak).

Ha valakit (akár keresztényt, akár nem keresztényt) ebben az elhatározásában valamilyen szeretet, jóindulat vezet, egy emberibb élet fölépítésének az igyekezete, az minden bizonnyal megkapja a jutalmat az utolsó ítéleten azért, hogy „éheztem és ennem adtál, szomjaztam és innom adtál”. Természetesen emellett joggal elvárható az, hogy aki valamilyen formában gondoskodik a többiekéről, akkor a többiek is hasonló módon gondoskodjanak őrá. Természetesen a jogállamokban ez megfelelő ellenszolgáltatás fejében történik, de ez egy cseppet sem von le a tisztességesen elvégzett állapotbeli kötelesség érdeméből, ez egyáltalán nem jelent önzést. Önző ugyanis az, aki mások kizárásával magának foglal le értékeket, és még hozzá olyanokat, amelyekre nincs kellő erkölcsi jogcíme.²⁰

Amikor egy keresztény beáll a közéleti szolgálatba, akkor feltétlenül érvényes kell, hogy legyen az, amit a következő mondás fejez ki: jó cél sem szentesíti a bűnös eszközt.²¹ A keresztény közéleti tevékenységnek tehát eszmeileg is és eszközeiben is következetesnek és tisztességesnek kell lennie.

Az előzőekben említettek alapján, több olyan közös terület lehet vallásosan hívő és jó szándékú nem hívő között, amelyen a közjó érdekében együtt tudnak működni (például a kultúra szolgálata, tudományos munkásság, karitatív tevékenység). Ehhez az alapot az emberben rejlő, hitünk szerint az Isten által adott természetes jóság adja. A Tízparancsolat tulajdonképpen az Isten által az emberbe adott erkölcsi érzék törvényes (és kötelező)

²⁰ SCHÜTZ ANTAL: Dogmatika I. Szent István Társulat Budapest, 1923. 285.

²¹ TURAY ALFRÉD: Az ember és az erkölcs. <http://mek.oszk.hu/08700/08783/html/etika.htm>

deklarálásának is tekinthető (hiszen maga az erkölcsi rend a Tízparancsolat kinyilvánítása előtt is kötelező érvényű volt).

Bár nem egészen adekvát az összehasonlítás, de a tapasztalat azt mutatja, hogy bizonyos esetben egy magát vallástalannak tartó ember sokkal több jót tesz (természetes erkölcs alapján), mint egy magát vallásosnak tartó.²² Baj is volna, ha minden hitetlen rossz lenne. De általában mégiscsak a hívő emberek közül kerülnek ki azok, akik sok esetben az emberi ésszerűségeen túlmenően is tudnak áldozatot vállalni, mivel tudják, hogy tetteiknek örök vetülete van. Ezért érdemes tehát lelkileg is bátornak lenni, azaz áldozatok árán is ragaszkodni az igazsághoz. „Helytelen tehát a legrosszabb vallásos ember erkölcsét a legjobb nem-vallásos ember erkölcsével egy szintre hozni; ehelyett a legszentebb vallásos ember erényét kell a legjobb nem-hívő ember erkölcsi életével összehasonlítani. S ebben az esetben a legtöbbször mégiscsak az derül ki, hogy a vallási indíték, a hívő életszemlélet és isteni kegyelem nem csökkenti, hanem épp ellenkezőleg, növeli az erkölcsösség esélyeit”²³

Erkölcs és vallás, valamint erkölcs és világnézet is szorosan összefügg. Előző azért, mert Isten beletartozik a valóságos viszonyokba, sőt Istentől való függésünk a *legfontosabb létviszony*. Utóbbi pedig azért, mert az ember világnézete tartalmazza a legfontosabb létviszonyok ismeretét. Kétféle helyes világnézet van. A józan észre támaszkodik a természetes világnézet – ezen alapszik a természetes erkölcs – a kinyilatkoztatásra pedig a keresztény világnézet, amelyen a természetfeletti erkölcs alapszik. A kétféle erkölcs nem áll ellentétben egymással, sőt a természetfeletti erkölcs ráépül a természetesre és tökéletesíti azt.²⁴ Mindezek alapján elképzelhető és meg is valósítható keresztény és jó szándékú nem hívő együttműködése.

Párbeszéd a nem keresztény értelmiségiekkel

A következő kérdés a párbeszéd lehetősége egyrészt a nem keresztény, de vallásos értelmiségiekkel, másrészt a nem keresztény és nem is vallásos értelmiségiekkel.

A *nem keresztény vallásos értelmiségiekkel* történő párbeszédet illetően elsőként újra Jáki Szaniszló tudománytörténeti munkáit kell idéznünk. A „Jézus, iszlám, tudomány” című kiadványban²⁵ dokumentáltan kimutatásra kerül az a tény, hogy miért a keresztény istenhit volt a megalapozója a modern tudományok létrejöttének, valamint az is, hogy az iszlám világban mindez miért nem valósulhatott meg. Ennek oka – nagyon röviden bemutatva – a következő: „Az iszlám még nem oldotta meg a szabad akarat és azon elv viszonyának problémáját, mely szerint minden létező (beleértve a szabad akaratot és minden megnyilvánulását is) teljességgel a Teremtőtől függ. Az iszlám teológia még nem oldotta fel azt a kérdést, hogy miként irányíthatnak minden anyagi dolgot tisztán fizikai törvények, ha azokat viszont a mindenek Teremtője irányítja. (...) Nem csoda, ha minden igazán hívő moszlim gondolkodó úgy érezte, a fizika törvényei, még ha Isten teremtette is őket, csorbítanák Isten abszolút szabadságát és hatalmát. (...) Úgy tekintették, hogy minden egyes

²² Az általános erkölcsi nivó hanyatlása azonban vallásos nevelés nélkül elkerülhetetlen. In: MINDSZENTY JÓZSEF: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest 1989. 176.

²³ BOLBERITZ PÁL megnyilatkozása. JEL 2003. február, 37. http://web.axelero.hu/kesz/jel/03_02/vallas.html

²⁴ MEDVIGY MIHÁLY SCH.P. Erkölcstani jegyzetek. Új Ember Kiadó, Budapest 2007. 9-10.

²⁵ JÁKI SZANISZLÓ: Jézus, iszlám, tudomány. Való Világ, Budapest 2002.

esemény Isten közvetlen cselekedete volt. (...) a moszlim tudósok a természeti jelenségeket (...) kiszámíthatatlannak tartották...”²⁶ Egy iszlám fizikus idézett könyvében²⁷ a következő megállapítást teszi: ”Semmi kétség, hogy ma bolygónk összes civilizációja közül az iszlám országokban a leggyengébb a tudomány.” Tehát a modern természettudományok kialakulását a moszlim vallás, fentebb bemutatott okok miatt – *moszlim vallású természettudós megállapítása szerint is* – hátráltatta.²⁸

Hasonló gátló tényezőként hatott a panteizmus²⁹ is, amelynek vezető szerepe van az összes nem monoteista vallásban, így a buddhizmusban, a hinduizmusban és a sintó vallásban. A panteizmus volt az irányadó a régi kínaiak, hinduk, egyiptomiak és babiloniak között. Ezekben a kultúrákban nagyon jelentős technikai teljesítmények találhatók, annak bizonyítékául, hogy ezek a népek jól használták az értelmüket. Még inkább igaz ez a régi görögökre, akiknek a tudományos gondolkodásmód életre keltését szokás tulajdonítani. A fizika területén azonban nem jártak sikerrel, mivel nem fogalmazták meg a három mozgástörvényt,³⁰ amely viszont szoros kapcsolatban volt azzal a nézetükkel, hogy az univerzum hatalmas élő szervezet, amelyet veleszületett célok és akaratok mozgatnak. Panteista szemlélettel pedig lehetetlen foglalkozni a semmiből való teremtés gondolatával.³¹

Az a tudomány, amellyel az ember „uralma alá” hajthatja a természetet, messzemenően kvantitatív, azaz matematikai; és csak az olyan matematikai fizika jelenthet hatalmat a természet felett, amely leírja, hogy a természetben minden mozog. A tudomány térhódítása tehát elsősorban a fent említett mozgástörvényekből fakad.³² Mivel a moszlimok minden történést kizárólagosan az Isten közvetlen, alkalomról-alkalomra történő beavatkozásaként értelmeztek, ezért az iszlám nem is lehetett bölcsője a természettudományoknak.³³ Míg a Korán sok verse a természet tanulmányozása elleni intés,³⁴ addig az első emberpár a Biblia elbeszélése szerint megkapja a világ megismerésének feladatát: „hajtsátok uralmatok alá a földet.”³⁵ Innen adódik tehát ez a lényegbe vágó elvi (és sok esetben gyakorlati) különbözőség.³⁶

²⁶ JÁKI SZANISZLÓ: Jézus, iszlám, tudomány. Való Világ, Budapest 2002. 70-71.

²⁷ PERVEZ HOODBHOY: Islam and Science: Religious Orthodoxy and the Battle for Rationality (Az iszlám és a tudomány: A vallásos ortodoxia és a harc a racionális gondolkodásért), London and New Jersey: Zed Books, 1991.

²⁸ JÁKI SZANISZLÓ: Jézus, iszlám, tudomány. Való Világ, Budapest 2002. 52.

²⁹ *Panteizmus* (a görög *pán*, 'minden' és *theosz*, 'isten' szavakból): a mindenséget az istenséggel azonosító filozófiai és vallási felfogás.

³⁰ Ezt Newton fogalmazta meg 1687-ben.

³¹ JÁKI SZANISZLÓ: Jézus, iszlám, tudomány. Való Világ, Budapest 2002. 65-66. A „semmiből” való teremtésen értelem szerűen azt kell érteni, hogy *Isten akaratán kívül* semmi nem szükséges a teremtéshez (az és csak az a szükséges és egyben elégséges feltétele a teremtésnek).

³² Európa az egyetemek megalakulásakor tanult meg logikusan érvelni.

³³ JÁKI SZANISZLÓ: Jézus, iszlám, tudomány. Való Világ, Budapest 2002. 65-66.

³⁴ JÁKI SZANISZLÓ: Jézus, iszlám, tudomány. Való Világ, Budapest 2002. 62.

³⁵ Ter 1,28.

³⁶ Természetesen az is igaz, hogy nincs szükség vallási adottságra ahhoz, hogy egy fizikai törvénynek egyre szélesebb körű vonatkozásait meg tudjuk érteni. A tudomány keresztény eredete nem jelenti azt, hogy keresztény betáplálás kell a gravitáció törvényeinek, az elektromágneses jelenségek tanának, a kvantummechanikának továbbfejlesztéséhez. In: JÁKI SZANISZLÓ: A tudomány és a vallás kapcsolatának ábécéje. Kairosz Kiadó, 2014. 76-77.

„Manapság szokás hangsúlyozni, hogy a három egyistenhívő világvallás (keresztény, izraelita, iszlám) között jelentős rokon vonások vannak, amelyek együttműködésre ösztönözhetnek a világproblémák megoldásában. A szavak mögött azonban gyökeresen különböző realitások rejtőznek. Azt mondják, hogy mindnyájan ugyanazt az Istent imádják. De ez nem igaz. Az iszlám és az Ószövetség Istene magányos Isten, a kereszténység Istene viszont kommunió-Isten, aki a Szentháromság végtelen intenzitású szeretetközösségében létezik. Az iszlám ezt a szentháromságos hitet bálványimádásnak tartja, ami náluk főbenjáró bűnnek számít. Az iszlám is történeti személyiségnek tartja Jézust, de csak embernek, bár nagy prófétának. A keresztények számára azonban Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember, aki szeretetből vállalt kereszthalálával megváltotta a világot. Ennél gyökeresebb különbség nem is képzelhető el a keresztény és iszlám vallás között.”³⁷

Előd István piarista többek között a következőket írja a mohamedanizmusról, mint keleti eredetű vallásról: „A múlt század óta azonban újra felmerült az igény és manapság egyre sürgetőbbé válik, hogy a mohamedánok is alkalmazkodjanak a modern élet követelményeihez. (...) Mások (a mohamedánok közül – KG) az egyes népek sajátosságaihoz való messzemenő alkalmazkodást sürgetik, olyannyira, hogy nemcsak a mai életmóddal együtt járó követelményeket engedélyezik, hanem a Koránban kifejezetten tiltott vallási szokásokat is, amilyen például a szentek tisztelete, amulettek viselése, különféle zarándoklatok.”³⁸ A lehetséges párbeszéd csakis ennek gyakorlati megvalósulásán át történhet.

A második esetben, amikor *jó szándékú, Istent kereső- vagy nem vallásos értelmiségekkel* kell párbeszédet folytatnunk, alkalom adtán megnyílhat a lehetőség arra, hogy a tudományon túl (de azzal nem összemosva) a keresztény életszemléletről és annak gyakorlatáról is tanúságot tegyünk. Ehhez példaként saját tapasztalatomból mutatok be eseteket.

Magyarországon az 1990-es politikai fordulatot megelőző években nagyon meg kellett gondolni, mit mondunk, hogy mondjuk, kiknek mondjuk. Egy vegyes társaságban, például munkatársak, egyetemi hallgatók között, akikről nem is tudtam talán azt, hogy milyen gondolkodásúak, az esetleges párbeszédhez az első megfontolandó dolog az lehetett, hogy a természetfölötti egy jó természetes adottságra épülhet, az Isten is erre épít. Tehát, aki nyitott volt az istenhittel, vallással kapcsolatos kérdésekre, azzal lehetett előrelépni.

Évekkel ezelőtt történt, hogy egy közeli ismerősöm egyházi házasságkötésre készült. Az manapság már egyre többször fordul elő, hogy mind a menyasszony, mind a vőlegény keresztleletlen, vagy nem volt elsőáldozó, és ezért nem is tudják, hogy mit kell csinálni egy egyházi házasságkötés alkalmával. Ebben a kérdésben megkeresett engem ez az ismerősöm, akivel egyébként nagyon jóban voltam. Konkrét kérdéseket tett fel nekem, hogy akkor most erre, meg erre válaszoljak, de nem csak azt, hogy most a keresztségnek, vagy a felnőtt elsőáldozásnak (ő az esküvő alkalmával ezekre is készült) mi a liturgiája, tehát hogy az

³⁷ SZABÓ LÁSZLÓ: Henry Boulad a kereszténység és az iszlám kapcsolatáról. Egyetemes 2008. Advent-Karácsony (49) 5-6. www.egylek.com/download.php?list.9

³⁸ ELŐD ISTVÁN: Vallás és Egyház – katolikus szemmel. Szent István Társulat, Budapest 1981. 68-69. http://www.unitas.hu/sites/default/files/elod_istvan_vallas_es_egyhaz.pdf

miként fog ott vele történni. Meg aztán egy kicsit félt is tőle, hogy el ne rontson valamit. Én biztatóan mondtam neki, hogy ez nem olyan dolog, hogy itt bármit is el lehet rontani. Ezen kívül még több, a hittannal kapcsolatos elméleti háttérrel is megkérdezett. Utána pedig azt mondtam neki: „Nézd, nekem erről még van egy nagyon jó összefoglaló írásom, ha akarsz, nagyon szívesen odaadom neked. De én ezt nem akarom rád erőszakolni, nehogy úgy vedd, hogy most én rontok be ajtóstul a házba.” Ezt ő szívesen elfogadta és így erről a kérdéskörrel elindult egy párbeszéd.

Talán kissé paradox módon hangzik, de egy ilyen párbeszédet nem mindjárt a vallásról való beszélgetéssel kell kezdeni. Ha valakiről azt látják, hogy emberileg jó a hozzáállása, megvan a kellő szaktudása, akkor lehet hitele a szavának. Mert különben azt mondhatják róla, hogy ez még kutatni se, vagy tanítani se tud, akkor most ez mit akar itt beszélni nekünk Istenről, vallásról? Nem maradt más a tarsolyában, hát akkor most beszél a hitéről. Tehát, hogy ezt ne mondhassák, azért is tegyen le az ember annyit az asztalra, hogy szakmailag a munkájában, vagy, – ahogy ezt mondani szokták – az állapotbeli kötelességében legyen kifogástalan. Ez lehet akár diákok tanítása, vagy kutatómunka, vagy egyéb szakterület – tehát abban legyen olyan, hogy azt mondják rá, hogy ez rendben van. És ezek után lesz egy kis jogalapja más értelemben is megszólalni. Vagy például egy tanáron a diákok látják azt, hogy próbál igazságos lenni. Oktatási területen nagyon nehéz az igazságosság és sokszor a türelem is, de törekedni kell rá: nem szabad, hogy a diákok azt lássák, hogy egy tanár mondjuk úgy következetes, hogy közben kegyetlen is, mert akkor ez hiteltelenséget eredményez.

Fentieket alátámasztandóan, ide kívánczok még – ismét Jelenits István piarista gondolataiból is kölcsönözve – egy nagyon fontos szempont, amikor például karitatív munkában kell segítségére lenni másoknak. Az Egyház közéleti tevékenysége nem önmaga biztonságának fokozására irányul, hanem a közösségen akarunk segíteni. Még csak nem is az Evangéliumot akarjuk terjeszteni elsőrendűen, hanem az embereket egy lépcsőfokkal feljebb szeretnénk segíteni egy emberibb léthez – a legelesettebbeket, akik tényleg ilyen, olyan, amolyan gondok között küzdenek – egy picit emberibb léthez segíteni. Ezeket a közös gondokat átérezni, az értük való felelősségben osztozni – ezt szeretnénk. És nem az Egyház önbiztosítása a cél. A másik pedig, amire nagyon fontos vigyáznunk, és amiben, itt ezen a ponton nagyon az anonimitásig elmegyünk abban, hogy együttműködünk másokkal. Tényleg együtt lehet működni azokkal, akik más eszméktől vezettetve, de ugyanúgy akarnak segíteni az embereknek – ezekkel együtt tudunk működni, mert nem az a célunk, hogy most föltétlenül Krisztust kínáljuk föl például a drogos gyerekeknek. Lehet, hogy az neki jó, de nem biztos és nem feltétlenül rögtön az Evangéliumot kell felkínálni, hanem azokat a lépcsőfokokat, illetve azokra a lépcsőfokokra kell az emberek lábát igazítani, amelyek közvetlenül előttük vannak. Oda lépjenek föl. Nem a magunk portékáját akarjuk árulni, hanem az emberibb életért akarunk másokkal összefogva dolgozni abban a meggyőződésben, hogy ha az ember életét emberibbé tesszük, akkor az Istennel való kapcsolat számára is fölkészítjük őt.³⁹

Ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik egy másik érdekes tapasztalatom, még az egyetemi éveim elejéről. Volt egy évfolyamtársam, akit az Isten (szándéka szerint talán éppen rajtam

³⁹ JELENITS ISTVÁN piarista előadása „Kereszténység a közéletben” címmel. Budapest, 1989.

keresztül) akkor vezetett el a gyakorló kereszténységhez, aki azután minden tekintetben nagyon befogadó és elfogadó igazi közösségi emberré vált. Én beszéltem neki arról, hogy ifjúsági hittanra járok. Ő azt mondta nekem, úgy érzi, hogy ő erről már lecsúszott, bár ő nagyon szívesen részt venne mindebben, így 18 évesen is. Én pedig a következő szentírási idézetet hoztam elő, az egész kereszténységgel, vallással, az ő megkereszteltségével kapcsolatban. „Nézd, hogyha az benne van a Szentírásban, hogy Jézus annak a szőlőmunkásnak is megadja az egész napos bért, aki az utolsó órában áll be, meg annak is, aki reggeltől van ott, és az nem igazságtalanság, akkor, ha te úgy érzed, hogy később állsz be, mindez rád miért nem vonatkozhatnék?” Én csak ennyit mondtam neki. És akkor ösztől ő is elkezdett ugyanoda ifjúsági hittanra járni, mint ahova már korábban én jártam. Az egyetemi évek alatt első-szentáldozáshoz járult, majd az egyetem elvégzése után a saját lakóhelyén megalakította azt a vallási közösséget, amelynek szellemi és lelki vezetője, a családjával együtt. Utalnék itt arra a körülményre is, hogy pont arra az egyetemre kerültünk, pont beszéltünk egymással, pont én is ezt mondtam, hogy korábban pont én is abba a templomba kerültem oda hittanra, ahova kerültem, pont olyan ifjúsági lelkipásztor volt ott, aki vonzó volt és megfogta az embereket; és mindebből ez bontakozott ki. Ilyen esetekben konkrétan megtapasztalható, hogy az Isten vezeti az ember életét, emberek együttműködésén keresztül. Ha mi ismerjük az Isten irgalmasságának elnyerésére szolgáló eszközöket, és mégsem tesszük meg azt, ami rajtunk áll, akkor mi is felelősek vagyunk a világ vesztiért. Szent Pál szavai irányt mutatnak: „Nem azt keresem, ami nekem hasznos, hanem ami másoknak van javára, hogy üdvözüljenek.”⁴⁰

Pályám során volt egy másik érdekes eset is, amikor szintén szükséges volt erkölcsi kérdésben keresztény oldalról röviden állást foglalni. Ez pedig az 1956-os Szabadságharc 50 éves évfordulója és az az esemény, ami ekkor Budapesten történt.⁴¹ Nekem az utána következő napon két szemináriumi tanórám is volt, és ott egy-egy öt perces megemlékezést tartottam erről. Összekapcsoltam az egyetemi ünnepségen elhangzott rektori beszédet és ezeket az utcai eseményeket (a rektori beszéd elhangzásakor még nem következett be 2006-ban a fővárosban ez a brutális esemény). Én ott mondtam akkor egy mondatot bizonyos vonatkozásban, ezzel kapcsolatban egy egyértelmű erkölcsi állásfoglalást tettem. Akkor megragadtam az alkalmat, hogy beszéljek arról, amit az egyetem rektora is hangsúlyozott a beszédjében. Ezek pedig – mondtam – *a magyar és keresztény értékrend. Mert a rektor úr keresztény ember, meg is jelent a Kairosz Kiadónál egy vele készült riportkönyv, „Miért hiszek?” címmel. És a végén pedig azt mondtam, hogy most rátérünk a tananyagra. Ezen pedig mindenki elgondolkodhatott. Ha én ezt túlbeszélem, akkor pont az élet koptatom le, de ha ezzel zárom és nem kezdek el konzultálni róla, akkor ez célt ér. Ha valaki akar, megkeres engem, ha valaki akarja, megkeresi a könyvet, vagy ha valaki nem tudta, hogy van ez a könyv, akkor az most ezek után tudni fogja.*

Tehát ezek is tulajdonképpen keresztény értékek és én azt hiszem, hogy ezeket talán így lehet továbbadni, hogy valaki több példát ad és akkor úgy röviden, tömören, látszólag mögé téve csak ezt a dolgot, erről csak nagyon röviden szólni, hogy tulajdonképpen ennek az egésznek

⁴⁰ 1 Kor 10,33.

⁴¹ Civil Jogász Bizottság jelentése a 2006. szeptember-októberi emberi jogi sértésekről. Kairosz Kiadó, 2007.

keresztény háttere van, erkölcsi háttere van. És akkor ezek bizonyosan maradandó nyomot hagynak az emlékezetekben; nem úgy, mintha esetleg én azt túlbeszélem, és akkor azt mondják, hogy hát jó, mondja, mondja, mert így gondolja, de hát most már inkább nézzük a tananyagot, mert arra van szükség, mert nem ezt fogják a vizsgán kérdezni. Tehát ne ez szűrődjék le, hanem mindenki úgy menjen haza, hogy mindez valamilyen pozitív nyomot hagyjon benne.

Meglátásom szerint tehát a tárgyi tudáson és annak továbbadásán túlmenően – ami természetesen az oktatói munka elsődleges célja – tulajdonképpen egy erkölcsileg helyes viselkedéssel lehet igazán nevelni.

Az értelmiségiek szerepe és felelőssége egyházuk életében

Az előzőekben vallásos hit és értelem viszonya került megbeszélésre, valamint az értelmiségi hívő szerepének meghatározása. Mindkét témakört zsinati dekrétum, illetve pápai enciklika is tárgyalja.⁴² Az értelmiségi létforma lehetséges sokrétűségéből következően az értelmiségiek saját tudományukkal és szakmai ismereteikkel is segíteni tudják egyházuk életét. Az önként vállalt segítség mértékéig ezekért a vállalásokért felelősséggel tartoznak. Manapság már több lelkipásztor civil felsőfokú végzettséggel is rendelkezik (itt most nem a tanító rendek tagjaira gondolok, akik második alaphivatásként választják a tanításhoz szükséges egyetem vagy főiskola elvégzését). Ez a többlet sok esetben nagyon jól kamatoztatható egy plébánia vagy püspökség vezetésénél. Például a gazdasági- vagy műszaki (építőmérnöki, villamosmérnöki) ismeretek nagy előnyt jelenthetnek ezen a téren is. De azért fontos alapelv az (főként a mai paphiány és a lelkipásztorok igen nagy leterheltsége mellett), hogy lehetőség szerint civilek által megoldható feladatokat civilek oldjanak meg – például egy plébániái képviselőtestület tagjaként, adott esetben egy templomrenoválás tekintetében. Egy adekvát műszaki végzettségű testületi tag felügyelheti például egy ilyen munkafolyamat szabályszerűségét. Plébániák gazdasági feladatait is minden esetben szakembernek kell végeznie és felügyelnie. De a kérdés megfordítható: a lelkipásztorra háruló feladatok esetében – ahogyan arra (részben a paphiány következtében) egyre több példa van – a civil hitoktatók feladata aligha pótolható, főként egy nagy plébánia (akár úgynevezett mamutplébánia) esetében. A hívő értelmiségi – azon túl, hogy belső igénye kell, hogy legyen *hittani ismereteinek is* lehetőség szerint felsőfokú szintre emelésére – sokat tud segíteni azzal, hogy idejének és kapacitásának függvényében a hitismeret-terjesztést előmozdítja. Konkrét példát említve: egy civil katolikus történelem–hittan szakon végzi el az egyetemet, történészként dolgozik, egyháztörténeti kutatásokat végez. Munkáit rendszeresen publikálja, emellett pedig egyháztörténeti konferenciákat szervez. A hittani ismereteit ez által integrálni tudja a történész munkásságába, továbbá egyháztörténeti ismeretekkel gazdagítja az egyháztörténeti szakirodalmat. Azután, ahogyan az a modern természettudományok kialakulásáról szóló részben már említésre került, nem mindegy, hogy ki milyen világgéppel (nem csak

⁴² *Apostolicam actuositatem* – a II. Vatikáni Zsinat dekrétuma a világi hívek apostolkodásáról. <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=12>
Fides et ratio – II. János Pál pápa enciklikája püspökeihez a hit és az értelem kapcsolatának természetéről. <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=69>

világnézettel) rendelkezik.⁴³ Például egy természettudományos világnézeti kép, amelynek elengedhetetlen feltétele az, hogy matematikai szemlélettel⁴⁴ is rendelkezzen, a logikus, fegyelmezett érvelést adja meg az elmének, amely a hitvédelemben és az ágazatos hittanban is nagy segítség a logikai következtetések terén. Ha valaki nem képes arra, hogy érvrendszerekben gondolkodjon, a hit igazságait is képtelen lesz a szükséges értelmi szinten átlátni. A nem természettudományos ismeretekkel rendelkező értelmiséginek is, más mértékben ugyan, de *rendelkeznie kell* elemi logikai⁴⁵ ismeretekkel, amely a helyes gondolkodást és ítéletalkotást hivatott elősegíteni.⁴⁶

Zárszó

Jáki Szaniszló már idézett munkájában igen lényegre törően foglalja össze a katolikus értelmiség alapállását és feladatait.

„Tekintet nélkül arra, hogy valaki értelmiségi vagy sem, keresztény vagy sem, a tényeknek kell ellenőrizniük az értelmet, és nem fordítva. Ez igen fontos kérdés, ha egészségesen akarunk tárgyalni a Katolikus értelmiségiek problémájáról és felelősségéről. A Katolicizmus mindenekelőtt meghódolást jelent a történelem legnagyobb tényének, Jézus Krisztusnak, vagyis Isten Fia megtestesülésének test-vér (...) realitása előtt. De ennek a realitásnak integráns része Jézus Krisztusnak az a szándéka, hogy egyetemes tekintéllyel tanítson, és egészen nyilvánvalóan e tekintélyét konkrétan át akarta örökíteni. Ezért a Katolikus értelmiséginek, mielőtt Krisztus előtt meghódol, meg kell hódolnia azok előtt, akik ma Krisztus tekintélyének konkrét tényleges hangját képviselik, ami tanításukat szigorúan tekintélyhordozóvá teszi. Csak ekkor foghat hozzá a Katolikus értelmiségi azon feladatához, hogy kifejtse a Megtestesülésnek a Katolicizmus teljes terjedelmű megértésére vonatkozó fogalmi következményeit. (...) Másrészt ezeknek a megfontolásoknak nem szabad ahhoz a nézethez vezetniük, hogy csak azok a Katolikus értelmiségiek minősülnek Katolikusoknak, akik speciálisan »Katolikus« területen dolgoznak. Egy Katolikus értelmiségi nemcsak értelmiségi, hanem Katolikus marad akkor is, ha tisztán természetes területen dolgozik.”⁴⁷

⁴³ A *világnézet* a mindenség nagy összefüggéseinek átfogó, egyéni megítélése, és az ebből folyó gyakorlati alapállás. Jellemzi tehát, hogy – a szaktudományok részletmunkájával ellentétben – az egész valóságra irányul; az egész világ értelmét, jelentőségét kutatja, ezért a tudományos világnézet csak kiindulópont lehet számára. A *világnézet* arra a kérdésre felel, hogy milyen a világ. A világnézet kérdései: mit ér, mire való a világ és alkotóelemei, milyen értelmes cél felé tartanak a világfolyamatok? E kérdések megválaszolásával nem a természettudományok foglalkoznak, hanem a bölcselkedő ember, aki helyét keresi a világban, hogy aztán megfelelően cselekedjen. In: TUBA ISTVÁN: A keresztény hit megalapozása és védelme. Kézirat – Budapesti Piarista Gimnázium, Budapest 2000. http://www.sapientia.hu/old/jegyzet/funda_2.html

⁴⁴ Mivel a matematikában nincs mérés, ezért azt legjobb a logika egy formájának tekinteni. In: JÁKI SZANISZLÓ: A tudomány és a vallás kapcsolatának abc-je. Kairosz Kiadó, 2014. 15.

⁴⁵ A logika filozófiai (filozófia: a bölcsesség szeretete) tudomány, amely az emberi gondolkodás helyességéről tárgyal (azaz a helyes gondolkodás tudománya). In: BOLBERITZ PÁL: Bevezetés a logikába. Budapesti Római Katolikus Hittudományi Akadémia Budapest, 1981. 1. Tágabb értelemben – ahogyan azt az előzőekben már tárgyaltuk – a tudomány az egy tárgyra vonatkozó igazolt ismeretek rendszere. In: SCHÜTZ ANTAL: A bölcsélet elemei – Szent Tamás alapján. Szent István Társulat Budapest, 1927. 1. Ilyen értelemben tudomány a logika is.

⁴⁶ Sajnálatos módon ezt a tárgyat önállóan már csak nagyon kevés esetben tanítják – ha egyáltalán tanítják – a középiskolákban.

⁴⁷ JÁKI SZANISZLÓ: Katolikus értelmiségi. In: DR. SZABÓ LÁSZLÓ honlapja: <http://members.iif.hu/szalas/>

Heisenberg, a nagy Nobel-díjas fizikus fogalmazta meg a következőt: *a rend az egység átragyogása a sokaságon, egység a sokaságban.*⁴⁸ Minden tudomány, és a nagy monoteista világvallások is ezt a rendet keresik. Egy másik megfogalmazás szerint (Plótinosz): *a »szép« a részek egymáshoz és az egészhez való illeszkedése.*⁴⁹ A tudomány, az értelmiség feladata ennek a rendnek és szépségnek a keresése, ez a rendkeresés nyilvánul meg a társadalmi élet szintjén és az egyéni életben egyaránt.

A keresztény értelmiségnek lehetőség szerint élethosszig tartó feladata az, hogy ismereteit szüntelenül gyarapítsa és pályafutásának során mások javára is értékesítse azokat. Ennek megvalósítása által lehet meg az a reménye, amelyről Szent Pál beszélt: „Mindennél magasztosabb utat mutatok nektek.”⁵⁰

⁴⁸ TURAY ALFRÉD: Filozófiatörténeti vázlatok. <http://mek.oszk.hu/08700/08784/html/>

⁴⁹ MÓRO CZ ZSOLT: Posztmodern életfa II. rész. <http://epa.oszk.hu/01300/01343/00006/kerdez.html>

⁵⁰ 1 Kor 12,31.